

Den sociale blindhed over for kreativitet

KRONIK: Det er nu, vi som samfund skal beslutte, om vi skal videreudvikle de grundlæggende samfundskvaliteter - eller om vi skal kvæle dem i øget kontrol og test, skriver kronikør Paul Hegedahl

Af Paul Hegedahl

Den amerikanske psykolog A.H. Maslow (1908-1970) sagde: 'Det afgørende spørgsmål er ikke, hvad det er, der skaber kreativitet? Men, det er, hvorfor i Guds navn er ikke alle kreative. Hvor har vi mistet det menneskelige potentiale, Hvordan blev det forkrøblet? Efter min mening er det rette spørgsmål ikke, hvorfor mennesker skaber, men hvorfor mennesker ikke er kreative og innovative. Vi må holde op med at være overraskede over kreativitet, som om det er et mirakel, at nogen skaber noget'.

Alle har kreativt potentiale - men et fåtal får lov at lade det komme til udfoldelse. Der findes en social blindhed over for kreativitet. Derfor er det vigtigt, at emnet bliver diskuteret bredt - og at kreativiteten gives spillerum i den daglige praksis.

I forbindelse med den aktuelle debat om 360°-eftersynet af Folkeskolen har Lars Qvortrup, dekan for Danmarks Pædagogiske Universitet, Aarhus Universitet skrevet en artikel 'Det asiatiske skolemirakel truer os', Politiken Debat-sektion, 30. januar 2010 s. 1., hvor han gør op med myten om, hvor kreative vi er i den vestlige verden - og ikke mindst i Danmark - i forhold til resten af verden. Han fortæller bl.a. om på en række skoler i Singapore for et år siden, og hvor målrettet man der arbejder med de nyeste pædagogiske principper. Han understreger, at vi ikke skal efterligne - der er tale om to forskellige samfund - men lade os inspirere. Vi skal lade os inspirere både af metoder og tankegang og af den store værdi arbejdet som lærer har i samfundet i Singapore. Læreruddannelsen i Singapore er en attraktiv, forskningsbaseret uddannelse, som honoreres efter den status, den nyder.

Fra andre kilder ved vi, at kreativitet i bred forstand har været prioriteret højt i Singapore. Det er tankevækkende, at det multikulturelle Singapore siden midten af 1980'erne har arbejdet bevidst med kreativitetsudvikling bredt i samfundet og i uddannelsessystemet. Fra 1997 i tre store bølger med vægt på at fremme evnen til kreativ tænkning. Danmark har muligheden for at lære af både de positive og negative erfaringer fra Singapore. Det kunne, meget aktuelt, f.eks. se ud til, at den stærke vægt på fri konkurrence mellem skolerne ikke har givet helt de ønskede resultater, samt at staten Singapore endnu styrer alt for stramt på nogle områder, men at man helt tydeligt er på rette vej.

Grænsekrydsninger

Når vi ser på kreativitet og viden i globalt perspektiv, er det lige så tankevækkende, at Kina nu er den næststørste producent af viden - endnu kun overgået af USA. Brasilien og Indien er også stærkt på vej mod elitedivisionen. Det er ikke mindst inden for kemi og materialevidenskab, at Kina står stærkt.

Vi taler meget om de klassiske uddannelser og hvor gode de er i Danmark. Men, tænk på i Kina uddanner man nu over 100.000 designere om året. I Indien uddanner man over 200.000 ingeniører om året. Uddannelserne i andre lande er fuldt på højde med de danske. Vi skal ikke stikke blå i øjnene på os selv og tro, at vores uddannelseskvalitet er bedre. Der, hvor vi har en mulighed, er i et bredt tværfagligt kreativt samarbejde - også og i disse år måske især - et samarbejde mellem den offentlige og den private sektor. I stedet prøver den nuværende regering på alle måder at skabe en konkurrence mellem de to sektorer!

I sin bog "Kreativitet skal læres! Når talent bliver til innovation" skriver professor, cand.psych. Lene Tanggaard, ph.d., Aalborg Universitet, at kreativitet er noget, der foregår i praksisfællesskaber. Og, fremhæver Lene Tanggaard, det fremkommer ikke mindst ved det, hun kalder grænsekrydsninger af praksisfællesskaber. I stedet skaber det danske system i dag grænser og uhensigtsmæssig konkurrence på mange områder. Der findes vel op mod 100 forskellige definitioner på kreativitet og på forskellige aspekter ved kreativitet, f.eks. den kreative person, det kreative produkt/tjenesteydelse, den kreative proces og det kreative miljø.

Ikke bare de velbegavede

Helt overordnet er kreativitet en proces, som skaber nye anvendelige idéer eller begreber ved at se nye sammenhænge mellem eksisterende idéer, begreber, produkter/tjenesteydelser videnselementer - som af en given omgivelse vurderes som nye og originale. Nudansk ordbog definerer kreativitet som 'evnen til at få nye ideer og gennemføre dem'. Altså ikke en fastlåsning til hverken kunst eller en bestemt klasse. Tidligere - og af mange stadig - blev kreativitet betragtet som udelukkende en mental proces. Men begrebet kreativitet er bredt og komplekst. I dag bliver det i højere grad set i en social sammenhæng snarere end i den mentale. Det er det, det ser ud til, at man har forstået i f.eks. Singapore.

Når der tales om en social sammenhæng, skal det understreges, at det ikke hænger sammen med en såkaldt 'kreativ klasse'. Gang på gang bliver vi i medierne og den almindelige diskussion udsat for, at nogle, efter alt at dømmes veluddannede og begavede personer, i fuldt alvor hævder, at der findes nogle mennesker, der udgør en særlig kreativ klasse. Det er så klart en udløber af begrebet i Richard Floridas bog 'Den kreative klasse'; læst og citeret af mange, forstået af meget få. I sin bog skriver Florida, at ethvert menneske er kreativt på sin måde. Det kan også udtrykkes som, at alle mennesker ejer et kreativt potentiale.

Det er en meget stor misforståelse at tro, at det er bestemte mennesker og bestemte fag, der har monopol på kreativitet. Man kunne jo lade de pågældende debattører have deres forenkledede opfattelser i fred, men i dette tilfælde er den klichéprægede kasseopdeling farlig, fordi den bekræfter nogle fordomme om, at det kun er nogle særligt udvalgte, som har eneret på at være kreative - og det skaber skillelinjer i samfundet, som reelt ikke eksisterer og - ikke mindst - er særdeles uhensigtsmæssige.

Et fatamorgana

Begrebet 'den kreative klasse' er på alle måder et fatamorgana. Det er lige præcist et lag varm luft, der har forvrænget nogle realiteter, som det er vigtigt at debattere nøgternt. Netop i tiden fremover er det for det danske samfund særdeles vigtigt at indse, at alle kan udvikles til at være kreative - på alle niveauer, i alle fag - og at det er en af de væsentligste veje til dansk velfærd, vækst og eksistens her i landet og i det globale samfund. Kunstige opdelinger af

mennesker i de, der har nærmest monopol på at være kreative og så os andre, er direkte skadelige for udviklingen - og udtryk for en meget forenklet verdensopfattelse.

Meget ofte omtales begrebet 'den kreative klasse', af mennesker, som higer efter selv at blive regnet med i denne - uden reelt at være bevidst om, hvad begrebet kreativitet egentlig står for. Virkelig kreativitet handler ikke om bestemte uddannelser eller bestemte jobs.

Hvis man som udgangspunkt accepterer, at alle mennesker - givet de rette betingelser - er kreative og kan skabe nye løsninger på problemerne, er der her i landet en rigelig kreativitetsreserve, givet de rette betingelser, bl.a. en positiv modtagelse af nye idéer uden automatiske afslag. Det er på alle områder i samfundet, der er behov for kreativitet, Også når det handler om administration, drift og andre tilsyneladende rutineprægede opgaver.

Jeg har mødt mennesker fra mange forskellige livsgerninger, som har udvist stor kreativitet på tilsyneladende meget jordbundne områder. Og jeg er sikker på, at vi også vil se mange eksempler fra de mange nye danskere, hvis der skabes en gensidig lydhørhed.

Alle har kreativt potentiale

Alle har kreativt potentiale. Dette kreative potentiale skal bringes i spil. På alle områder i samfundet! Det hører ikke en bestemt klasse til. Der er ikke, som en skribent har udtrykt det: 'brancher hvor de kreative typisk holder til'. Før vi forstår det, får vi ikke løst mange af de mest presserende problemer, men må bl.a. stadig lide under manglen på arbejdskraft i den offentlige sektor, fordi de ansatte ikke får friheden til selv at arbejde med nye løsninger på de mange problemer i dagligdagen. Af det totale potentiale mennesker besidder udnyttes i langt de fleste tilfælde kun en meget begrænset del.

Der findes ikke en bestemt klasse mennesker, der skal have frie tøjler, som så kan ses som kreativitet og kultur - et alibi på en måde - og så resten, hovedparten, der skal kontrolleres og styres på alle måder for at være i stand til at gøre nytte i samfundet.

Alle kan lære at udnytte deres potentiale i betydelig større udstrækning. Og når der her siges lære handler det også om at indrette den sociale struktur, miljøerne på en sådan måde, at kreativitet kan fremmes. I stedet prøver man fra politisk side i disse år at indføre grænser og begrænsninger i form af et utal af kontroller og ufrugtbare test.

På trods af, at de samfundsmæssige gevinster er flere og åbenlyse, er kreativitet stedbarn i den overvejende del af samfundsudviklingen og nærmest et suspekt begreb for de toneangivende politikere, som, efter deres udtalelser at dømme, øjeblikkelig tænker: Det er noget med bongo-trommer og rundkredse - og skynder sig at udfærdige firkantede evalueringer.

Den sociale blindhed over for kreativitet er ejendommelig. Vi tager det som en selvfølge, at vi alle skal kunne læse, skrive og regne. Og som en selvfølge, at vi ikke alle sammen skal være kreative. Nu ser det ud til, at den første selvfølge alligevel ikke er det. Og det er på tide at gøre op med den anden.

Columbus' æg

Når det erkendes, at kreativitet i høj grad er socialt betinget, er Danmarks vigtigste råstof ikke kreativitet alene, som nogle har hævdet. Det er vores sociale kapital, både den interne, der forbinder de forskellige samfundsgrupper og institutioner i et lille land med hinanden og sikrer en tværfaglig kontakt og den udadtil brobyggende evne til at skabe kontakter i kombination med kreativitet og innovation. Det kræver uddannelse i og viden om at skabe både tillid, kreativitet og evne til innovation i samarbejde med andre kulturer. De er ikke pensum i mange uddannelser. Det er heller ikke egenskaber, der belønnes i mange danske virksomheder - eller politiske partier. Men det er endnu nogle af de bedste danske kulturtræk.

Det er endnu ikke for sent for det danske samfund at arbejde målbevidst med at frigøre kreativitet og bruge den tværfagligt. For Danmark er accept og brug af bred social kreativitet vejen frem. Og her er det vigtigt at lytte efter f.eks. byforskeren Joel Kotkin fra USA der klart siger, at Danmarks økonomi er baseret på specialiserede varer, landbrug, service og ekspertise på en række områder - viden og kreativitet, der udspringer fra 'middelklassen' og ikke fra de kunstnere og designere, som vi i den grad har forelsket os ulykkeligt i og helst ser som det danske flagskib i den store verden. Tænker man sig om og ser på sammensætningen af dansk erhvervsliv og nogle af de største danske succeser med eksport- og internationalisering, er det indlysende, at hele industrier er skabt på basis af netop evnen til at løse problemer/skabe nyt på en anderledes måde - som Columbus viste med sit æg. Ved at sætte spørgsmålstegn ved de vedtagne sandheder.

I Danmark står vi over for at skulle skabe helt nye løsninger i sundheds- og plejesektoren i samspil mellem forskning, menneskelig indsats og teknologi. Løsninger som kan eksporteres.

Skæve tanker og indfald

En del af den sociale blindhed er, at kreativitet forbindes med noget meget personligt, noget få mennesker besidder. Social kreativitet er en overset dimension, undervurderet og accepteres ikke som de første skridt mod reel fornyelse. Det gælder sociale institutioner, på miljøområdet, på det kulturelle område. Også når det handler om administration, drift og andre tilsyneladende rutineprægede opgaver er anvendt kreativitet vigtigt.

For at blive betegnet som kreativ i den brede forstand, skal resultatet som nævnt være originalt, værdsat og anvendeligt. Mange kreative ideer kommer frem, når der rundt om i offentlige og private institutioner bliver stillet spørgsmål om det hensigtsmæssige i de nuværende fremgangsmåder, og der foreslås nye metoder og tankegange, som forekommer helt utænkelige. Desværre bliver de ofte ikke optaget som kreativitet, men som udtryk for modsigelseslyst og andre uheldige egenskaber - og forbliver derfor utænkelige. Man indser ikke, at alle de skæve tanker og indfald - som ofte udspringer af praktiske erfaringer - og aldrig accepteres socialt og institutionelt i mange tilfælde er en del af processen mod kreativitet.

Der er ikke tale om kreativitet som en værdi i sig selv. Det skal være kreativitet med omtanke: Kreativitet, der kan bruges - samtidig med der eksisterer en kunstens kreativitet sideløbende. Det er den daglige, ofte oversete kreativitet, der er grundlaget for det danske samfund i dag. Den skal vi ikke øde væk for mere spektakulære begivenheder, som kan være med til at profilere politikere og andet godfolk. Det er nu, vi som samfund skal beslutte, om vi skal videreudvikle de grundlæggende samfundskvaliteter - eller om vi skal kvæle dem i øget kontrol og test.